

תשתית המחקר האקדמי בישראל:

מבנה, ארגון ותהליכים

- 7 אוניברסיטאות מחקר, עשרות מכללות.
- ניהול תקציבי משותף ע"י ות"ת, חסר-תקציב רב-שנתי.
- תקציבי מחקר ממקורות ישראליים, אירופיים ואמריקאיים, יעודיים למחקר בסיסי או לפתרון בעיות (משרדי ממשלה מקומיים ובינלאומיים, חברות).
- קשיים גוברים בגיוס תרומות, חסרה תרבות לאומית של תרומה למוסד בו למדת

יותר סטודנטים, יותר מכללות – פחות תקציב

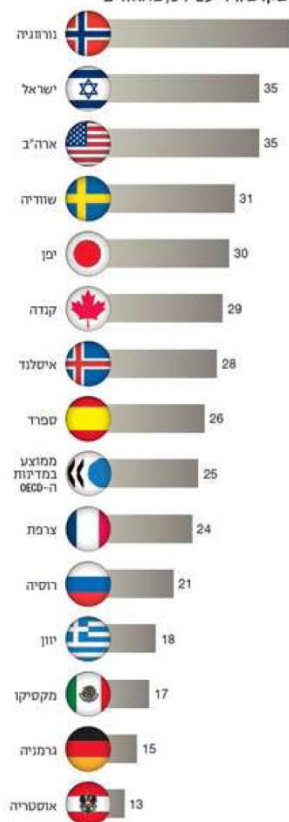
גם השנה: יותר סטודנטים, יותר מכללות - פחות תקציב

24.10.2009 | שרת מנחם

280 אלף סטודנטים התיישבו השבוע על ספסלי האקדמיה: 178 אלף סטודנטים ילמדו לתואר ראשון, ועבור 55 אלף מתוכם, זו השנה הראשונה באקדמיה. מבין הסטודנטים לתואר ראשון, 63% חובשים את ספסלי המכללות, והיתר לומדים בקמפוסים הראשיים של האוניברסיטאות. גם בשנת הלימודים תש"ע מתחזקת המגמה שהחלה בשנת ה-90 - הפעלת המואצת של המכללות הפרטיות. בשנת הלימודים הנוכחית פתחו את שערן ארבע מכללות חדשות, כך שמספר המוסדות האקדמיים מסתכם ב-66: שמונה אוניברסיטאות, 34 מכללות אקדמיות ו-24 מכללות להכשרת עובדי הוראה. הנסיקה במספרן של המכללות נובעת מהביקוש שגדל והלך להשכלה גבוהה: בתחילת שנות ה-90 נרשמו 20% מכל שנתון לראשונה בלימודים לתואר ראשון, ומאז טיפסו

מקום טוב למעלה

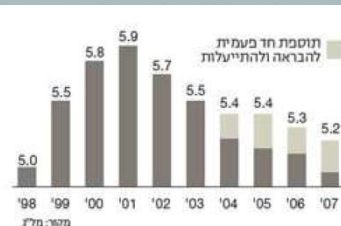
בעלי השכלה אקדמית*
בקרוב גילי 25-34, באחוזים

המספרים בהתמדה. עיקר הגידול התרחש בשנות ה-90, שבהן הגיע קצב הגידול ל-8.1% בממוצע לשנה, כך שכיום 42% מכל שנתון נרשמים לשנה הראשונה בתואר ראשון. ביקושים אלה, בד בבד עם תקציב ההשכלה הגבוהה שפחת והלך, האיצו את הופעתן של המכללות בעשור וחצי האחרונים.

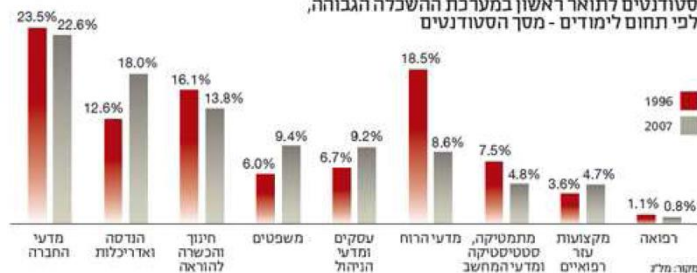
בעשור האחרון התרחשו גם שינויים מבניים-פנימיים בתארים הנלמדים: תחומי הלימוד במכללות הפרטיות נקבעו בהתאם לביקושים בשוק העבודה, מה שהוסיף לפופולאריות שלהן. התחומים המבוקשים ביותר במכללות הם מקצועות מכניים כמו משפטים, מינהל עסקים וכלכלה. מגמות דומות נרשמות באוניברסיטאות, וחוגים במדעי הרוח מתאפיינים באולמות ריקים.

גם השנה המשיכו תקציבי ההשכלה הגבוהה להתכווץ. מומחים בתחום טוענים כי מהלכי כיווץ התקציב מכונים לכך שההשכלה הגבוהה בישראל תיהפך למוצר צריכה פרטי ולא תיהנה מסובסידיה ממשלתית. מהלך שכזה הוא אסון אמיתי לחברה הישראלית, מפני שהוא יקשה על מעוטי יכולת להשיג השכלה ובעזרתה לשפר את רמת החיים שלהם - ובמקרים קיצוניים, אף להיחלץ ממעגל העוני.

יותר עסקים, פחות רווח

סטודנטים לתואר ראשון במערכת ההשכלה הגבוהה,
לפי תחום לימודים - מסך הסטודנטים

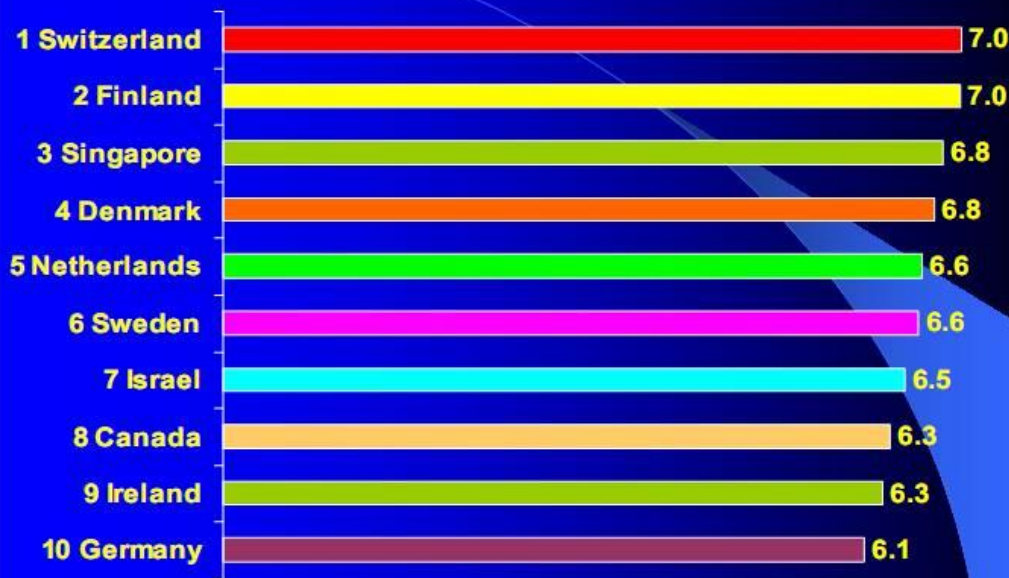

הידעת?

ל בריחת מוחות: הקיצוץ התקציבי וצמצום התקנים באוניברסיטאות הביאו לכך ש-25% מאנשי הסגל הישראליים השתלבו באקדמיה בארה"ב. המדינה הבאה אחרי ישראל המתאפיינת בעזיבת מוחות לארה"ב היא קנדה, עם 12% מהסגל* ל מובילות מדעית: ישראל נמצאת במקום השלישי בעולם בפרסומים מדעיים - 1.4 פרסומים מדעיים בשנה לכל מיליון איש. גם במספר האזכורים זוכים המחקרים הישראליים לפופולאריות: 0.8 אזכורים בשנה לכל מיליון איש, נתון המעניק לישראל את המקום ה-7 בעולם** ל הוצאה לסטודנט: ההוצאה הממשלתית השנתית לכל סטודנט בישראל נמוכה בכ-5% מההוצאה הממוצעת במדינות ה-OECD, שבהן ההוצאה היא כ-11.5 אלף דולר (במונחי כוח קנייה, הנתונים נכונים ל-2006)

ארגון בארץ ובחו"ל

דירוג רמת חילופי הידע עם מדינות אחרות

Source: WCY 2009

- ארה"ב: תקורת ניהול מוענקת למוסדות כתוספת למענקי מחקר.
- אירופה: תקציבי ניהול שוטף מוענקים מראש בהתאם להערכות שנתיות (בדיון).
- ישראל: תקורה מינימלית (כ- 20%) או חסרה (קרן וולפסון) ולכן, הפסדים על ניהול מחקרים.
- קהילה אירופית: דיווח מפורט באישור רו"ח, באקדמיה חסרים ידע וכ"א לכך.

דינמיקה ארגונית

- המחקר המדעי במאה ה- 21 מתאפיין בטשטוש גבולות בין-תחומיים, בקצב הולך וגובר ובשת"פ בינלאומי בקנה מידה גדול.
- לזרוז התהליך הזה, נבנים במוסדות המובילים בעולם בנינים רב-תחומיים ומוקמים צוותים בין-לאומיים.
- מחקרים רב-תחומיים מחייבים גם ציוד תשתיתי מתקדם והשקעה שוטפת ניכרת.

המצב בארץ ובחו"ל

- פער הולך וגדל באיכות החינוך התיכוני, המשאבים למחקר אקדמי, בתשתיות ובינוי ובתהליכי ניהול ובקרה.
- במחקר הביו-רפואי הפער מתאפיין גם במחסור בזמן למחקר ובתקציבים שוטפים נמוכים לפחות פי 10 בהשוואה לעולם.
- כתוצאה, ישראל נפלטת מצוותי מחקר בינלאומיים מובילים והאימפקט של פרסומים ישראליים (אם כי לא מספרם) יורד בהתמדה.
- קרנות המחקר הדו-לאומיות סובלות מפיגור בן עשרות שנים בהצמדת התקציב לעלויות.

גידול בהיקף העולמי של ההשכלה האקדמית

- עליה עצומה במסת הלומדים.
- ביסוס גובר של צמיחת הכלכלה על ידע.
- גלובליזציה (טשטוש מרחקים) ואיחוד לשוני.
- תחרות על תלמידים, פרסומים ומענקי מחקר.

נקודות למחשבה

- שוק ההשכלה בעולם מוערך ב- 2.2 טריליון \$. מתוכו, הקניית השכלה אקדמית לתלמידים מחו"ל מוערכת ב- 60 ביליון \$ לשנה.
- דוגמאות: בארה"ב – 600,000 תלמידים זרים בשנה, באנגליה – 250,000
- באוסטרליה, תעשיית ההשכלה הגבוהה מכניסה 16 ביליון \$ בשנה (פעילות יצוא רביעית בחשיבותה).
- לפחות 1.8 מיליון תלמידים בשנה לומדים במדינות זרות (45% מאסיה, בעקר מסין, הודו, קוריאה ויפן).
- ההערכות הבינלאומיות הן שעד 2025 המספרים יעלו ל- 7 מיליון סטודנטים ו- 70% מאסיה.

לסיכום

- ההוראה והמחקר האקדמי מהווים משאב חשוב אך נחוצים בדחיפות שנויים ארגוניים, אמצעי מעקב ובקרה כמו המולמו"פ והשקעות בתשתית ובמשאבים שוטפים
- השינויים הגלובליים הצפויים בענף בשנים הקרובות מחייבים הערכות מיידית למניעת הידרדרות מואצת עוד יותר
- וכל אלה תלויים כמובן במדדים חברתיים ומחייבים משוב שוטף עם מערכות האוצר, החינוך, תמ"ת ורוה"מ.

